

Způsob třídění písma je vyjádřen čtyřmístným číselným kódem.

1.—11.0.0.0

Klasifikační skupiny

První číslo označuje klasifikační skupinu. Klasifikačních skupin je jedenáct, z toho prvních osm zahrnuje základní tisková písma vhodná pro textovou sazbu (antikvy, písma lineární antikvy). Tato písma jsou seřazena nejen podle historického vývoje, ale i podle tvarové návaznosti.

Hlavním kritériem při jejich třídění jsou prvky tvarů písmových znaků. Klasifikační skupiny označené lichými čísly (1, 3, 5, 7) jsou charakteristické písmovými proporcemi, zatímco u skupin označených sudými čísly (2, 4, 6, 8) jsou rozlišovacími kritériem detaily písmové kresby. Tyto skupiny představují historický i tvarový přechod mezi stylově vyhraněnými lichými skupinami. Kromě toho klasifikační skupiny 4 a 8 se smíšenými prvky představují spojovací články mezi písmi antikvovými a lineárními bezserifovými. Osm základních skupin se tak jeví jako uzavřený vnější kruh grafu. Ve vnitřním kruhu grafu jsou další dvě klasifikační skupiny, představující písma psaná. U kaligrafických psaných písem lze vysledovat návaznost na písma antikvová, zatímco u volně psaných na písma lineární bezserifová. Tyto skupiny písem jsou převážně používány jako titulková a akcidenční písma. Poslední klasifikační skupinou jsou písma lomená.

0.1.—4.0.0

Variety základní kresebné verze

Druhé číslo označuje variantu základního řezu. Do této podskupiny jsou zahrnována písma v jemném, základním, středním a polotučném duktu — tedy písma vhodná pro textovou sazbu. Počet variant je různý; v naší klasifikaci jsou uvedeny nejvíce čtyři. Tento počet může narůstat v důsledku podrobnějšího dělení nebo samozřejmě i vznikem nových písem.

U kaligrafických a volně psaných písem vyjadřuje označení varianty základního řezu formální souvislost s jednou z osmi základních skupin antikvových, resp. lineárních bezserifových písem.

0.0.1—3.0

Klasifikace nakloněné vyznačovací verze

Třetí číslo klasifikuje vyznačovací nakloněný řez (kurzívu). Rozeznávají se tři varianty:

1. dynamická,
2. přechodová,
3. statická.

Dynamická varianta vychází z renesančních kaligrafických italic. Náběhový tah u minuskulí na střední výšku písma a výběhový tah u účaří má tvar daný nasazením kaligrafického pera šikmo k účaří.

Přechodová varianta je odvozena z formálních skriptů 17. a 18. století. Horní serify minuskulí jsou tvarovány plochým kaligrafickým perem, vedeným rovnoběžně s účařím. Výběhový tah je obdobný jako u dynamické varianty.

Statická varianta je nakloněný základní řez.

Kurzívy lineárních beserifových písem se dělí rovněž na dynamickou, přechodovou a statickou variantu.

0.0.0.1.—6.

Způsob zdobení

Čtvrté číslo označuje zdobené verze. Navazují na základní a vyznačovací nakloněné řezy všech jedenácti klasifikačních skupin. Podle způsobu zdobení se dělí na písma:

1. zdobená proměnou duktu a proporce,
2. zdobená proměnou siluety písmového znaku,
3. zdobená dekorováním písmové siluety znaku,
4. zdobená přičleňováním prostorových prvků,
5. zdobená kombinováním prvků,
6. s volnou plošnou a prostorovou modifikací.

Při zařazování zdobených písem se vychází především z klasifikační skupiny (1—11) a ze skutečnosti, zda jde o řez základní nebo vyznačovací nakloněný. Poslední číslo udává způsob zdobení. Uplatňuje-li se v daném písmu několik způsobů zdobení, uvádí se označení řádově vyššího způsobu zdobení. Zdobená písma jsou převážně používána jako písma titulková a akcidenční.

1.1.1.0	<i>abn</i>	Garamont
3.1.2.0	<i>abn</i>	Bodoni
1.1.3.0	<i>abn</i>	Vendôme
7.2.1.0	<i>abn</i>	Gill
6.2.2.0	<i>abn</i>	Futura
5.2.3.0	<i>abn</i>	Helvetica

Ukázky písem:

- 1.2 Sabon
- 1.3 Academia
- 2.1 ITC New Baskerville
- 3.1 Teimerova antikva
- 3.2 ITC Modern No. 216
- 4.1 Egyptienne F
- 4.2 ITC Barcelona
- 4.3 Serifa
- 5.2 Univers
- 6.2 ITC Avantgarde
- 6.3 Barell
- 7.1 Frutiger
- 7.2 Syntax
- 8.1 ITC Elan
- 8.2 Icone
- 8.3 Optima
- 9.1 ITC Zapf Chancery
- 9.3 Ideal Schreibrift 3

Vzorové tabule uvedených písem spolu s jejich zařazením a charakteristikami jsou na stranách 22—55.

Dynamická forma	Přechodová forma	Statická forma	Smíšená forma
1. Dynamická antikva 1.1. benátská 1.2. renesanční 1.3. pozdně renesanční 	2. Přechodová antikva 2.1. 	3. Statická antikva 3.1. didotovská 3.2. anglická 	4. Lineární serifové písmo 4.1. clarendon 4.2. s trojúhelníkovými serify 4.3. s rovnými serify (egyptienka)
7. Lineární bezserifové dynamické písmo 7.1. s kolmou osou 7.2. s šikmou osou 	6. Lineární bezserifové konstruované písmo 6.1. odvozené ze čtyřúhelníku 6.2. odvozené z kruhu 6.3. odvozené z jiného geometrického tvaru 	5. Lineární bezserifové statické písmo 5.1. grotesk 5.2. neogrotesk 	8. Lineární antikva 8.1. s jemnými serify 8.2. se skrytými serify 8.3. s rozšířenými koncovými tahy
9. Kaligrafické písmo 9.1. dynamické 	9.2. přechodové 	9.3. statické 	9.4. volně kaligrafované
10. Volně psané písmo 10.3. lineární dynamické 	10.2. lineární konstruované 	10.1. lineární statické 	10.4. volně psaná lineární antikva
11. Lomené písmo			

1.1.—3.0.0

Dynamická antikva

zahrnuje renesanční antikvy vytvořené od druhé poloviny 15. století do první poloviny 18. století a jejich novodobé modifikace. Používá se především jako knižní písmo pro krásnou literaturu. Pozdně renesanční písma a jejich novodobé modifikace jsou použitelné univerzálně.

1.2.0.0

Dynamická antikva renesanční

zahrnuje renesanční antikvy z konce 15. až 17. století a jejich novodobé modifikace.

Charakteristické prvky kresby:

Rozdíl v tloušťce hlavních a spojovacích tahů je u jednotlivých typů v různém poměru, ale vždy je podstatnou součástí tvarosloví písma.

Osa stínování oblých tahů je šikmá. Serify mají výrazně prohnutý nebo klínovitý náběh. Jednostranné horní serify minuskulí jsou vždy šikmé, s výrazným náběhem.

Šířková proporce písma je rozdílná.

Některá z typických písem:

Bembo, Garamond, ITC Garamond, ITC Galliard, Goudy, Palatino, Sabon, Figural (Oldřich Menhart).

Sabon je knižní písmo inspirované renesanční antikvou v Garamondově stylu ze 17. století, se zřetelným podílem soudobého autorského tvůrčího přístupu jeho tvůrce Jana Tschicholda. Kurzíva i polotučná verze organicky doplňují základní písmo. Soubory skákavých a normálních číslic lze v sazbě nejvhodněji použít k minuskulím či verzálkám. Sabon působí elegantně i v detailech a zachovává všechny požadavky na dokonalou čitelnost.

ABCDEF G
HIJKLMNO
PQRSTUV
WXYZ &
abčdé fghijkl
mnopqrstú
vwxyz ::;-!?
1234567890
1234567890

Sabon

ABCDEF G
HIJKLMNO
PQRSTUV
WXYZ &
abčdé fghijkl
mnopqrstú
vwxyz ::;-!?
1234567890
1234567890

Sabon

ABCDEF G
HIJKLMNO
PQRSTU V
WXYZ abcd
efghijklmnop
qrstuvwxy z
1234567890
ABCDEF G
HIJKLMNO
PQRSTU V
WXYZ abcd
efghijklmnop
qrstuvwxy z
1234567890
ABCDEF G
HIJKLMNO
PQRSTU V
WXYZ abcd
efghijklmnop
qrstuvwxy z
1234567890

**Dynamická antikva
pozdě renesanční**

zahrnuje dynamické antikvy z konce 17. a první poloviny 18. století a jejich novodobé modifikace.

Kromě hlavních charakteristických znaků dynamických antikvových písem se vyznačuje zvětšenou střední výškou a často též výraznější diferenciací ve stínování písmových tahů, i když jsou typické i příklady, u nichž rozdíl ve stínování je naopak menší. U všech písem skupiny se projevuje snaha o maximální čitelnost a univerzální použitelnost v sazbě.

Některá z typických písem: Plantin, Erhardt, Caslon, ITC Caslon No. 224, Times New Roman, Concorde, Tempora, Academia (Josef Týfa).

Academia byla nakreslena Josefem Týfou pro soutěž na původní čs. písmo pro vědeckotechnickou sazbu z r. 1968. Tento vítězný návrh splňuje všechny požadavky na užitečné a esteticky dokonalé formy víceúčelového použití písma základního, kurzívy a polotučného. Má výraznější zabarvení, což je způsobeno méně výraznou diferenciací písmových tahů včetně serifů. Pro sazbu je u nás k dispozici v omezeném rozsahu stupňů v kovové sazbě a ve fotosazbě systému Digiset (od r. 1989).

ABCČDEFG
HÍJKL'MNO
PQRSTŮV
WXYZ&
ábčd'efghijkl
mnopqrstů
vwxyz :;-?!
1234567890

Academia

ABCČDEFG
HÍJKL'MNO
PQRSTŮV
WXYZ&
ábčd'efghijkl
mnopqrstů
vwxyz :;-?!
1234567890

Academia

ABCDEFG
HIJKLMNO
PQRSTUV
WXYZ&
ábčdefghijkl
mnopqrstů
vwxyz :;-?!
1234567890
ABCDEFG
HIJKLMNO
PQRSTUV
WXYZ&
ábčdefghijkl
mnopqrstů
vwxyz :;-?!
1234567890
ABCDEFG
HIJKLMN
OPQRŠTŮ
VWXYZ&
abcd'efghij
klmnoprst
úvwxyz 123
4567890 ;!?

2.1.0.0

Přechodová antikva

zahrnuje barokní antikvy z druhé poloviny 18. století a jejich novodobé modifikace. V časovém i tvarovém vývoji vytváří přechod od dynamických forem antikvy, ovlivněných psanou formou, k písmům konstruovaným — statickým antikvám. Přechodové antikvy se většinou uplatňují jako knižní písma s univerzální použitelností.

Charakteristické prvky kresby: Výraznější rozdíl v tloušťce hlavních a spojovacích tahů. Osa stínu u oblých tahů je téměř nebo úplně svislá. Serify jsou jemnější, s méně prohnutým náběhem. Jednostranné horní serify u minuskulí jsou méně šikmé než u renesanční antikvy; u modifikací jsou někdy kolmé k písmovému tahu. Šířková proporce není jednotná — projevuje se přechod od rozdílné ke stejné.

Některá z typických písem: Fournier, Baskerville, Baskerville Old Face, ITC New Baskerville, ITC Zapf International, ITC Century, Menhartova romana (Oldřich Menhart), Kolektiv a Týfova antikva (Josef Týfa).

ITC New Baskerville (z r. 1982) je nejnovější zdařilou replikou historických typů kaligrafa a písmaře Johna Baskervilla (1706—1775). Podle potřeb současné typografie má mírně zvětšenou střední výšku písma při citlivém respektování původní modelace písmových znaků. Užší kurzíva vytváří se základním písmem jednotný celek. Rodina ITC New Baskerville je rozšířena o polotučnou, tučnou a zvlášť tučnou kresebnou verzi včetně kurzív.

ABCDEF G
HIJKLMN
OPQRSTU
VWXYZ &
abčd éfghijkl
mnopqrstů
vwxyz :; - ! ?
1234567890
1234567890
ITC New Baskerville

*ABCDEF G
HIJKLMN
OPQRSTU
VWXYZ &
abčd éfghijkl
mnopqrstů
vwxyz :; - ! ?
1234567890
1234567890
ITC New Baskerville*

ABCDEFGHIJ
KLMNOPQRS
TUVWXYZ ab
cdefghijklmno
pqrstuvwxyz
1234567890
ABCDEFGHIJ
KLMNOPQRS
TUVWXYZ abc
defghijklmnopqr
stuvwxyz 12345
ABCDEFGHIJ
KLMNOPQR
STUVWXYZ a
bcdefghijklmn
opqrstuvwxyz

3.1.—2.0.0
Statická antikva

uzavírá historický vývoj knižního písma klasicistickými antikvami z konce 18. a začátku 19. století. Kromě nich zahrnuje jejich novodobé modifikace. Kresba všech písmových znaků má výrazné kontrasty v statické kresebné (konstruované) formě. Používá se především jako knižní písmo pro krásnou literaturu.

3.1.0.0
Statická antikva didotovská

Charakteristické prvky kresby:
Velký rozdíl v tloušťce hlavních a vedlejších tahů.
Osa stínu u oblých tahů je vždy svislá.
Vnitřní okraj jejich kresby je kolmý k účaři.
Serify jsou vodorovné, vlasové, bez náběhu (u modifikací výjimečně s mírnými náběhy). Svislé serify mají geometricky konstruovaný zaoblený náběh. Šířková proporce je stejná.
Některá z typických písem:
Didot, Bodoni, Walbaum, ITC Didi, ITC Fenice, ITC Zapf Book, Teimerova antikva (Pavel Teimer).

Teimerova antikva je původní knižní písmo nakreslené Pavlem Teimerem. Základní návrh respektoval požadavky na výrobu dvouznačkových matic pro řádkové sázecí stroje, ale svou koncepcí odpovídá i možnostem výroby pro fotosazbu, což se podařilo v programu digitalizace našich písem v g. z. Svoboda. Teimerova antikva představuje osobité písmo, v němž jsou zdařile přehodnoceny nejlepší vzory této klasifikační skupiny.

ABCDEF G
HÍJKLMN
OPQRŠTU
VWXYZ;-?!
abčdéfghij
klmnopqr
stúvwxyz&
1234567890
1234567890

Teimer

ABCDEF G
HÍJKLMN
OPQRŠTU
VWXYZ;-?!
abčdéfghij
klmnopqr
stúvwxyz&
1234567890

Teimer

ABCDEF G
HÍJKLMN
OPQRŠTU
VWXYZ;-?!
abčdéfghij
klmnopqr
stúvwxyz&
1234567890

ABCDEF G
HÍJKLMN
OPQRŠTU
VWXYZ;-?!
abčdéfghij
klmnopqr
stúvwxyz&
1234567890

3. 2.0.0

Statická antikva anglická

vychází z klasicistické antikvy 19. století, která má v Anglii odlišnou tvarovou modelaci i zabarvení než písmo téže třídy a doby v Itálii, Francii či Německu. I když základní charakteristické prvky kresby včetně neměnné šířkové proporce jsou shodné, mají odlišnou, tvarově živější stavbu znaků a výraznější serify s oblými náběhy ke všem vedlejším tahům. Jsou často kresleny v úzkých, širokých a tučných verzích jako samostatná titulková písmena.

Některá z typických písem: Scotch Roman, Modern 20, Modern Extended, Torino, ITC Modern No. 216; z titulkových písem: Falstaff, Normandia, Craw Modern, Fate Face.

ITC Modern No. 216 (z r. 1982) je současná modifikace, v níž jsou tvůrčím přístupem přehodnoceny historické vzory podle výrobního zaměření společnosti ITC. Písmo, nakreslené Ed. Benguiatem, zachovává v elegantní a účelové formě hlavní charakteristické rysy statických anglických písem 19. století.

ABCDEF G
H I J K L M N
O P Q R S T U
V W X Y Z &
a b c d e f g h i j
k l m n o p q r
s t u v w x y z
: ; - ! ? 1 2 3 4 5
6 7 8 8 9 0

ITC Modern No.216

*ABCDEF G
H I J K L M N
O P Q R S T U
V W X Y Z &
a b c d e f g h i j
k l m n o p q r
s t u v w x y z
: ; - ! ? 1 2 3 4 5
6 7 8 9 0*

ITC Modern No.216

ABCDEF G H I J
K L M N O P Q R S
T U V W X Y Z a b
c d e f g h i j k l m n
o p q r s t u v w x y z
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
*ABCDEF G H I J
K L M N O P Q R S
T U V W X Y Z a b
c d e f g h i j k l m n
o p q r s t u v w x y z
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
ABCDEF G H I J
K L M N O P Q R S
T U V W X Y Z a b c
d e f g h i j k l m n o
p q r s t u v w x y z
ABCDEF G H I
J K L M N O P Q R
S T U V W X Y Z
a b c d e f g h i j k l*

4.1.—3.0.0

Lineární písmo serifové

zahrnuje písma vycházející z egyptienek 19. století a jejich současné modifikace. V těchto písmech se slučují prvky antikvových (serify, popř. diferenciací v tloušťce písmových tahů) a lineárních písem (většinou v základním skeletu znaků). Převažuje koncepce ve statické (neměnné) šířkové proporcii.

4.1.0.0

Lineární písmo serifové, tzv. clarendon,

je kresebně plynulejší varianta egyptienek, která vznikla v první polovině 19. století jako akcidenční písmo. Novodobé modifikace v jemném a středním duktů se uplatňují i v sazbě novin, časopisů a knih.

Charakteristické prvky kresby: Tloušťka hlavních a spojovacích tahů je mírně, ale viditelně rozdílná.

Osa stínu oblých písmen je svislá.

Serify jsou čtyřhranné (deskovité) v tloušťce spojovacích tahů a mají oblé náběhy.

Některá z typických písem: Clarendon, Egizio, Volta, Impressum, Egyptienne F, ITC American Typewriter, Public (Stanislav Maršo).

Egyptienne F je současné písmo, nakreslené švýcarským grafikem Adrianem Frutigerem pro fotosazbu. Kvalitu písmových návrhů tohoto tvůrce dokládá mimo jiné, že v úzkém výběru našich ukázek představitelů jednotlivých klasifikačních skupin jsou jeho písma zastoupena pěti soubory.

Egyptienne F vychází z dokonalých tvarů jeho lineárního bezserifového statického písma Univers a je citlivě převedeno do formy clarendonu v diferenciaci písmových tahů a v kresbě i napojení serifů. Vznikl tak soubor písma, který může být používán univerzálně.

ABCDEF G

HIJKLMN

O P Q R S T U

V W X Y Z &

á b c d e f g h i j

k l m n o p q r

s t ů v w x y z

1 2 3 4 5 6 7 8

9 0 - : ; , . ! ?

Egyptienne F.55

ABCDEF G

HIJKLMN

O P Q R S T U

V W X Y Z &

á b c d e f g h i j

k l m n o p q r

s t ů v w x y z

1 2 3 4 5 6 7 8

9 0 - : ; , . ! ?

Egyptienne F.56

ABCDEFGHI

IJKLMNOP

QRSTUVWXYZ

Yzabcdefghijklmnop

ijklmnopqrs

tuvwxyz

1234567890

ABCDEFGHI

JKLMNOPQ

RSTUVWXY

Zabcdefghijklmnop

ijklmnopqrs

tuvwxyz

1234567890

ABCDEFGHI

IJKLMNOP

QRSTUVWXYZ

XYZ abcdef

ghijklmnop

qrstuvwxyz

ABCDEFGHI

IJKLMNOP

QRSTUVWXYZ

XYZ abcdef

ghijklmno

pqrstuvw

xyz

4.2.0.0

Lineární serifové písmo s trojúhelníkovými serífy

vzniklo jako titulkové v 19. století. Dosud má ve světové písmařské produkci málo modifikací.

Charakteristické prvky kresby: Tloušťka hlavních a spojovacích tahů je mírně, ale viditelně diferencovaná.

Osa stínu oblých znaků je svislá.

Výrazné klínové serify jsou vodorovně nasazené v různém úhlu seřiznutí.

Typická písma:

Latin, Cortez, ITC Barcelona.

ITC Barcelona (z r. 1981) je současná modifikace, která není určena pouze pro sazbu akcidenční, ale může být uplatněna i v sazbě rozsáhlejších textů. Má velkou střední výšku na úkor horních a spodních dotahů, které přesto dostatečně napomáhají k dobré optické rozlišitelnosti jednotlivých znaků. Celková širší modelace písmen neumožňuje úspornou sazbu. Grafik Ed. Benguiat nakreslil rodinu tohoto písma ve verzích knižní, střední, polotučné a tučné včetně kurzív. U nás se toto písmo používá jako titulkové.

ABCDEFGHIJKL
MNOPQRST
UVWXYZ
abčdéfghij
klmnopqr
stuvwxyz
12345678
90 & @ : ; ! ?

ITC Barcelona

ABCDEFGHIJKL
MNOPQRST
UVWXYZ
abčdéfghij
klmnopqr
stuvwxyz
12345678
90 & @ : ; ! ?

ITC Barcelona

ABCDEFGHIJKL
MNOPQRST
UVWXYZ abc
defghijklm
nopqrstu
vwxyz
ABCDEFGHIJKL
MNOPQRST
UVWXYZ ab
cdefghijkl
mnopqrst
uvwxyz
ABCDEFGHIJKL
MNOPQRST
UVWXYZ ab
cdefghijkl
mnopqrst
uvwxyz
ABCDEFGHIJKL
MNOPQRST
UVWXYZ ab
cdefghijkl

4.3.0.0

Lineární serifové písmo s rovnými serify (egyptienka)

vzniklo jako akcidenční písmo na počátku 19. století. Některé novodobé modifikace se uplatňují nejen jako akcidenční, ale i jako novinová a časopisová písmo.

Charakteristické prvky kresby: Hlavní a spojovací tahy se v tloušťce neliší buď vůbec, nebo jen nepatrně.

Čtverhranné (deskovité) serify jsou nasazeny bez náběhů a jsou v tloušťce shodné s hlavními tahy. U tučnějších verzí jsou písmové tahy diferencovány včetně tloušťky serifů.

Některá z typických písem: Beton, Karnak, Rockwell, Memphis, Glypha, Serifa.

Serifa představuje v soudobé písmové tvorbě projekt velké rodiny kresebných verzí egyptienky, které mohou být uplatněny v akcidenční i textové typografii. Adrian Frutiger dokázal i v tomto návrhu vytvořit písmo nejen účelné, ale i elegantní. Zdánlivě monolineární tahy jsou citlivě modelovány v dokonalých proporcích písmových znaků. Stejně jako u jiných Frutigerových písem jsou i u Serify jednotlivé kresebné verze označovány dvoučíselným kódem (viz Univers, str. 38).

ABCDEF G
HIJKLMN
O P Q R S T U
V W X Y Z
á b c d e f g h i j
k l m n o p q r
s t u v w x y z
1 2 3 4 5 6 7 8 9
0 & :: ; - ! ?

Serifa 45

ABCDEF G
HIJKLMN
O P Q R S T U
V W X Y Z
á b c d e f g h i j
k l m n o p q r
s t u v w x y z
1 2 3 4 5 6 7 8 9
0 & :: ; - ! ?

Serifa 55

ABCDEFGHIJ
KLMNOPQ
RSTUVWXY
Z abcdefghij
klmnopqrstu
vwxyz
1234567890
ABCDEFGHIJ
KLMNOP
QRSTUVWXYZ
XYZ abcdef
ghijklmnop
qrstuvwxyz
1234567890
ABCDEFGHIJ
KLMNOP
QRSTUVWXYZ
abcd
efghijklmn
opqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJ
KLMN
OPQRSTU
VWXYZ ab
cdefghijkl
mnopqrstu
vwxyz

5.1.—2.0.0.

Lineární bezserifové statické písmo

zahrnuje grotesky 19. století a jejich novodobé modifikace. Východiskem pro tato písmo bylo statické schéma klasi-
cistické antikvy.

5.2.0.0

Lineární bezserifové statické písmo, tzv. neogrotesk

Charakteristické prvky kresby: Tahy písma jsou nepatrně diferencované, výběhové obloučky u c, e, s uzavírají tvary těchto písmen a jsou zakončeny vodorovně.

Osa stínu je důsledně svíslá.

Střední výška je zvětšená.

Šířková proporce je stejná.

Některá z typických písem:

Univers, Helvetica, Folio, ITC Franklin Gothic.

Univers je typickým představitelem současných grotesků, které našly široké uplatnění v celé oblasti typografie.

Adrian Frutiger navrhl ucelený projekt 21 písmových variant, v nichž jsou zastoupeny kresebné verze od úzkých po široké v různé intenzitě duktů včetně nakloněných řezů. Celá rodina písma je rozlišována dvoučíselným kódem, v němž první číslo vyjadřuje duktus a druhé šířkovou proporcí (lichá čísla u šířkové proporce označují stojaté verze, sudá nakloněné). Frutiger dokonalým způsobem zkultivoval toto v podstatě chladně racionální, neosobní písmo do tvarů, které mohou být vhodně použity i pro knižní produkci.

u uu uu
uu uu uu
uu uu
uu
u

	45	46	47	48	49	39
53	55	56	57	58	59	
63	65	66	67	68		
73	75	76				
83						

ABCDEFGFG

HÍJKLMNO

POŘSTŮV

WXYZ &

abčdéfghij

klmnopqrs

túvwxyz

1234567

890 .,!?

Univers 45

ABCDEFGFG

HÍJKLMNO

POŘSTŮV

WXYZ &

abčdéfghij

klmnopqrs

túvwxyz

1234567

890 ;:!?

Univers 55

ABCDEFGHIJ
KLMNOPQRS
TUVWXYZ ab

cdefghijklmno
pqrstuvwxyz
1234567890

ABCDEFGHIJ
KLMNOPQRS
TUVWXYZab

cdefghijklm
opqrstuvwxyz
z1234567890

ABCDEFGHIJ
KLMNOPQR
STUVWXYZ

abcdefghijkl
mnopqrstuv
wxyz 123456

ABCDEFGH
IJKLMNOP
QRSTUVWXYZ

XYZ abcdef
ghijklmnop
qrstuvwxyz

123456789
0

6.1.—3.0.0
Lineární bezserifové
geometricky
konstruované
písmo

vychází z konstruktivismu ze začátku dvacátých let. Snaha o odklon od tradice se projevuje monošiferními tahy písmových znaků, které jsou koncipovány do geometrického tvaru, nebo z něho vycházejí. Kromě akcidencí se některá z těchto písem uplatňují i v obsažnějších textech.

6.2.0
Lineární bezserifové písmo
odvozené z kruhu

je v současnosti nejčastěji modifikovaným písmem. Tvar kruhu ovlivňuje konstrukci všech oblých znaků.

Některá z typických písem:
Futura, Kabel, ITC Kabel, ITC Avant
Garde Gothic, ITC Bauhaus.

AVANT
GARDE

Logotyp názvu časopisu Avant Garde, nakreslený americkým grafikem Herbem Lubalinem, byl podnětem pro vznik písma ITC Avant Garde Gothic.

ITC Avant Garde Gothic (z r. 1977) patří k současným písmům pro fotosazbu. Přestože tvarově navazuje na konstruktivistická písma třicátých let, liší se od nich v mnoha směrech — množstvím kresebných verzí, zvětšenou střední výškou na úkor horních a dolních dotahů a alternativními literami včetně značného množství verzálkových ligatur, odpovídajících frekvencí písmen v angličtině. Alternativní znaky lze sestavovat těsně k sobě, což je výhodné zvláště v sazbě titulků. Přestože písmo Avant Garde vzniklo jako produkt módní nekonstruktivistické typografie, zařadilo se svými kvalitami do trvalého rejstříku grafických návrhářů. Autorsky toto písmo zpracoval Herb Lubalin, s nímž na dalších verzích spolupracoval Tom Carnase.

ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTUVWXYZ
W XYZ abcdefghijklmnopqrstuv
wxyz & 1234567890

ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTUVWXYZ
W XYZ abcdefghijklmnopqrstuv
wxyz & 1234567890

ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTU
VWXYZ abcdefghijklmnopqrs
tuvwxyz & 1234567890

ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTUVWXYZ
W XYZ abcdefghijklmnopqrst
uvwxyz & 1234567890

ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTUVWXYZ
W XYZ abcdefghijklmnopqrst
uvwxyz & 1234567890

ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTUVWXYZ
W XYZ abcdefghijklmnopqrstu
vwxyz & 1234567890

ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTU
VWXYZ abcdefghijklmnopqr
stuvwxyz & 1234567890

ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTU
VWXYZ abcdefghijklmnopqr
stuvwxyz & 1234567890

Á B Ć D E F G H I J K L
M N O P Q R S T U V
W X Y Z & á b ċ c d
e e f g h i j k l m n o p q
r s t t ů v v w w x y y z
1 2 3 3 4 5 6 7 8 9 0 ! ?
A A C A © E A F A G I H T
K A L A L M N N N T R A
S T T H U T V W W W

7.1.—2.0.0
Lineární bezserifové
dynamické písmo

navazuje na dynamické tvarové schéma renesančních antikvových písem. Projevuje se zde snaha o maximální vazbu na tradici vývoje typografického písma v modifikaci jednotlivých znaků i v rozdílných šířkových proporcích. Většina těchto písem se používá jako akcidenční i knižní písma.

7.1.0.0
Lineární bezserifové dynamické písmo
se svislou osou

nemá příliš velké rozdíly v šířkových proporcích. Lineární tahy znaků mají mírnou diferenciaci s kolmým vyvažováním osy a náběhové i výběhové oblouky (a, c, e, s) nemají uzavřenou kresbu.

Typická písma:
Antique Olive, Frutiger, Metron
(Jiří Rathouský).

Písmo Frutiger vzniklo jako součást vizuálního informačního systému pařížského letiště Roissy. Vysoká výtvarná úroveň návrhu Adriana Frutigera byla podnětem pro výrobu tohoto písma pro fotosazbu. Tvoří, tak jako další Frutigerova písma, rozsáhlou písmovou rodinu, označovanou typickým číselným kódem (viz Univers, str. 38). Kurzívy jsou jako u většiny lineárních bezserifových písem v podstatě nakloněnými stojatými verzemi. Frutiger patří k výborně čitelným a tvarově dokonalým písmům s univerzální použitelností.

ABCDEF G
HÍJKLMNO
PQŘSTŮV
WXYZ &
abčdéfghij
klmnopqrs
túvwxyz
1234567
890 :; - ?!

Frutiger 55

ABCDEF G
HÍJKLMNO
PQŘSTŮV
WXYZ &
abčdéfghij
klmnopqr
stúvwxyz
1234567
890 :; - ?!

Frutiger 65

ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
YZ abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz
1234567890
ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
WXYZ abcdefgh
ijklmnopqrstuv
wxyz 123456789
ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
WXYZ abcdefgh
ijklmnopqrstuv
wxyz 123456789
ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
WXYZ abcdefgh
ijklmnopqrstuv
wxyz 123456789
ABCDEFGHIJKLM
NOPQRSTUVWXYZ
WXYZ abcde
fghijklmnopqr
stuvwxyz
1234567890

7.2.0.0

Lineární bezserifové dynamické písmo s nakloněnou osou

má výrazné rozdíly v šířkových proporcích, mírné odstínění v tloušťce písmových tahů a tvarovou modelaci znaků navazující na renesanční antikvy. Náběhy a výběhy obloukových tahů mají otevřenou kresbu. Tvary minuskulí a a g jsou obvykle nejvíce příbuzné skeletu renesanční antikvy.

Některá z typických písem:

Gill, Syntax, ITC Mixage, Maršův grotesk, Vega (Stanislav Maršo).

Syntax patří k písmům, která v novodobém pojetí navazují na historické vzory — verzálky na římské písmo monumentální, minuskule odpovídají dynamické struktuře renesanční antikvy. Zakončení všech tahů u velké i malé abecedy je kolmé k jeho směru, což znamená, že ukončení šikmých tahů není rovnoběžné s účařím a u oblých tahů není svislé k účaři. Tyto charakteristické prvky kresby spolu s nestereotypní modelací znaků citlivě podporují individuální autorský přístup grafika a kaligrafa Hanse Eduarda Meyera ke koncepci písma, které je současně ve svém výrazu i použití.

ABCDEF G
HÍJKLMNO
PQŘSTŮV
WXYZ &
abčdé fghijkl
mnopqrstů
vwxyz !:;?
1234567
890

ABCDEF G
HÍJKLMNO
PQŘSTUV
WXYZ &
abčdé fghijkl
mnopqrstu
vwxyz !:;?
1234567
890

ABCDEFGHIJ
KLMNOPQR
STUVWXYZ a
bcdefghijklmn
opqrstuvwxyz
1234567890
ABCDEFGHIJ
KLMNOPQR
STUVWXYZ a
bcdefghijklm
nopqrstuvwxyz
z1234567890
ABCDEFGHIJ
KLMNOPQR
STUVWXYZ a
bcdefghijklm
nopqrstuvwxyz
yz123456789
ABCDEFGHI
JKLMNOPQ
RSTUVWXY
Zabcdefghij
klmnopqrst
uvwxyz 123
4567890

8.1.—3.0.0.
Lineární antikva

zahrnuje písma, u nichž jsou sloučeny kresebné a tvarové prvky písem antikvových a bezserifových. Používají se pro sazbu knih, časopisů i akcidencí. Zvláště v současnosti vznikají nová písma této klasifikační skupiny; setkáváme se s nimi nejen v nabídce světových výrobců písem pro fotosazbu, ale i v písmových návrzích našich grafiků (Miloslav Fulín, Bronislav Malý, Jiří Rathouský, Jan Solpera, Josef Týfa). Charakteristické prvky kresby: Rozdíly ve stínování písmových tahů jsou značné, především u písem se skrytými serify a s rozšířenými koncovými tahy, zatímco u písem s jemnými serify jsou často nepatrné. Šířková proporce není jednotná, častěji je stejná.

8.1.0.0

Lineární antikva s jemnými serify zahrnuje písma, u nichž krátké serify jen opticky uzavírají kresbu písmových znaků. Často u nich převažují monolinéární tahy.

Typická písma: Copperplate, ITC Quorum, ITC Serif Gothic, ITC Symbol, ITC Élan, Epigraf (Miloslav Fulín), Insignia (Jan Solpera), Amos (Josef Týfa).

ITC Élan patří v této skupině písem k nejnovějším (od r. 1985) a představuje tvarově dokonalý soubor víceúčelového použití. Autorem je francouzský grafik Albert Botton, který v kresbě verzálek vycházel z římských monumentálních kapitál. Minuskule mají zvětšenou střední výšku a řadu individuálních prvků, především v kresbě oblouků, které na začátku nebo na konci svých tvarů nenavazují na svislé dřívky. Rodina písma obsahuje knižní, střední, polotučnou a tučnou verzi s individuálně kreslenými kurzívami.

ABCDEF G
HÍJKLMN
OPQŔSTŮ
VWXYZ&
abčdéfgh
ijklmnopq
rstůvwxyz
123456789
0 -- :;!?

ITC Élan 46

ABCDEF G
HÍJKLMN
OPQŔSTŮ
VWXYZ&
abčdéfgh
ijklmnopq
rstůvwxyz
123456789
0 -- :;!?

ITC Élan 47

ABCDEFGHIJKL
MNOPQRSTU
VWXYZ abcdefgh
ijklmnopqrstuv
wxyz1234567890
ABCDEFGHIJKL
MNOPQRSTU
VWXYZ abcdefg
hijklmnopqrstu
vwxyz12345678
ABCDEFGHIJKL
MNOPQRSTU
VWXYZ abcdefg
hijklmnopqrstu
vwxyz 12345678
ABCDEFGHIJK
LMNOPQRSTU
VWXYZ abcdef
ghijklmnopqrs
tuvwxyz123456
ABCDEFGHIJK
LMNOPQRSTU
VWXYZ abcde
fghijklmnopq
rstuvwxyz
1234567890

8.2.0.0

Lineární antikva se skrytými serify

má obvykle mírnou diferenciaci ve stínování a rozdílnou šířkovou proporcí znaků. Písmové tahy jsou zakončeny výrazným rozšířením (skrytými serify).

Typická písma:

Friz Quadrata, Albertus, Icone, Inter Gothic (Jiří Rathouský), Marsia (Jan Solpera).

Icone je dalším písmem Adriana Frutigera, tentokrát v projektu lineární antikvy ve čtyřech variantách stupňujících se duktů (45, 55, 65, 85) a s nakloněnými verzemi (46, 56, 66, 86) a polotučného stojatého řezu (65) v obrysové (světlé) kresbě.

V základních duktech může být vhodně použito jako písmo textové, protože má osvědčené proporční vztahy v dokonalé tvarové modelaci zatímco tučná a obrysová verze se mohou výtvárně zajímavě uplatňovat v typografii knižních titulů, časopiseckých titulků, v propagačních tiskovinách apod.

ABCDEF G

HIJKLMN

OPQRŠTU

VWXYZ

abčdéfghij

klmnopqr

stúvwxyz

12345678

90 & ::!?

Icone 55 48

ABCDEF G

HIJKLMN

OPQRŠTU

VWXYZ

abčdéfghij

klmnopqr

stúvwxyz

12345678

90 & ::!?

Icone 65 světlý 49

ABCDEFGHI
JKLMNOP
QRSTUVWXYZ

abcde
fghijklm
nopqrst
uvwxyz

1234567890

ABCDEFGHI
JKLMNOP

QRSTUVW
XYZ abcde
fghijklm
nop

qrstuvw
xyz

1234567890

ABCDEFGHI
JKLMNOP

QRSTUVW
XYZabcd
efghijklm
no

pqrstuvw

ABCDEFGHI
JKLMNOP

OPQRSTU
VWXYZab
cdefghijkl

mnoqrst
uvwxyz

8.3.0.0

Lineární antikva

s rozšířenými koncovými tahy

má většinou rozdílnou šířkovou proporcí znaků se značně kontrastními písmovými tahy, které jsou zakončovány zřetelným rozšířením, ale méně výrazným, než jsou skryté serify.

Typická písma:

Optima, Pascal, ITC Ecas, Cantoria (Bronislav Malý).

Optima je jedním z mnoha písem německého grafika, kaligrafa a písmaře Hermanna Zapfa ze začátku druhé poloviny našeho století. Racionálně kresebná koncepce slučuje jednoduchost, typickou pro lineární abecedy, s modelační bohatostí i funkčním využitím antikvových prvků. Písmové tahy jsou zakončeny klínovitým rozšířením, které se výrazněji uplatňuje u vedlejších tahů. Funkčně i esteticky dořešená výtvarná forma Optimy odpovídá požadavkům kladeným na písmo druhé poloviny 20. století pro použití v knižní i akcidenční typografii.

A B C D E F G

H I J K L M N O

P Q R S T U V

W X Y Z &

a b c d e f g h i j

k l m n o p q r s

t u v w x y z

1 2 3 4 5 6 7 8

9 0 - - ; : ! ?

Optima

A B C D E F G

H I J K L M N O

P Q R S T U V

W X Y Z &

a b c d e f g h i j

k l m n o p q r

s t u v w x y z

1 2 3 4 5 6 7 8

9 0 - - ; : ! ?

Optima

A B C D E F G H I J K

L M N O P Q R S T

U V W X Y Z a b c

d e f g h i j k l m n o p

q r s t u v w x y z

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

A B C D E F G H I J

K L M N O P Q R S

T U V W X Y Z a b c

d e f g h i j k l m n o p

q r s t u v w x y z

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

A B C D E F G H I J

K L M N O P Q R S

T U V W X Y Z a b

c d e f g h i j k l m n o

p q r s t u v w x y z

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

A B C D E F G H I J

K L M N O P Q R S

T U V W X Y Z a b

c d e f g h i j k l m n o

p q r s t u v w x y z

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

9.1.0.0
Kaligrafické
dynamické písmo

navazuje na renesanční kaligrafii od 15. století. Jeho tvary vyplývají nebo jsou odvozeny z kaligrafického písma psaného plochým perem, postaveným šikmo k účaři.

Typická písma:
El Greco, Medici,
ITC Zapf Chancery.

Písmo ITC Zapf Chancery bylo vydáno v r. 1979 pro fotosazbu. Jsou v něm shrnuty mnohaleté studie renesančních italik, kaligrafické a výtvarné zkušenosti a schopnosti Hermanna Zapfa. Celá rodina tohoto písma včetně množství alternativních písmen a zdobných znaků je dokladem takřka neomezených možností fotosazby. ITC Zapf Chancery reaguje na současnou renesanci kaligrafie a představuje dokonalý soubor tiskového písma, které lze citlivě použít k typografickému vyjádření dobové atmosféry. Rodina ITC Zapf Chancery obsahuje slabý a střední řez včetně nakloněných verzí, dále polotučnou a tučnou kresbu základního písma.

ABCDEFGHIJKL
MNOPQRSTUVWXYZ
W XYZ & abcdefg
hijklmnopqrstuv
wxyz e d d e f g k
r t v u w w x y y z
ABCDEFGHIJKL
MNOPQRS
TUVWXYZ : ; ? !
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ITC Zapf Chancery

ABCDEFGHIJKL
MNOPQRSTUVWXYZ
RSTUVWXYZ
abcdefghijklmnop
qrstuvwxy e d d
efgk r t v u w w x
y y y z ABCDEFG
HIJKLMNOPQR
STUVWXYZ : ; ? !
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ITC Zapf Chancery

ABCDEFGHIJKL
MNOPQRS
TUVWXYZ
abcdefghijklmno
pqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKL
MNOPQR
STUVWXYZ
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKL
MNOPQR
STUVWXYZ
abcd
efghijklmno
pqrstuvwxyz

9.3.0.0.

Kaligrafické statické písmo

navazuje na psané, rytecké a litografické skripty z konce 18. a začátku 19. století. Vychází z kaligrafického písma psaného ostře seříznutým perem, u něhož se dosahuje rozdílů v tloušťce tahů písmen změnou tlaku.

Typická písma:

Palace Script, Ideal Schreibsschrift 3, Bank Script, Commercial Script, Typo Script, Diane.

Písmo Ideal Schreibsschrift 3 nakreslil grafik Franz Riedinger a bylo vydáno pro ruční kovovou sazbu v r. 1927. Přesto patří k nejdokonalším a nejkrásnějším písmům této kategorie. Bohatě, ale kultivovaně zdobená kresba verzálek má několik alternativních znaků včetně slítků s malými písmeny, které by v kovové sazbě nebylo možné sesadit k sobě. Uzké proporce malé abecedy v jednoduché stylové kresbě vytvářejí v jakémkoli spojení vyrovnaný a dokonalý celek.

A B C D

E F G H

I J K L

M N O P

Q R S T

U V W

Ideal Schreibsschrift 3

X Y Z Th

Tt Kk Jj Nn

Ee Vv Ww Ae

Oe 1234567890

abcde fghijklmnopqr

stuvwxyz aacc